

POSTANOWIENIE

Dnia 26 stycznia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania K. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w K.
o ustalenie właściwego ustawodawstwa,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 26 stycznia 2021 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 8 sierpnia 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 14 lutego 2017 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił odwołanie wnioskodawcy K. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K. z dnia 5 lipca 2016 r. ustalającej dla K. S. jako właściwe od 1 października 2015 r. polskie ustawodawstwo.

Sąd Apelacyjny w (...), wyrokiem z dnia 8 sierpnia 2019 r., oddalił apelację wnioskodawcy od powyższego wyroku.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego wnioskodawca zarzucił zaskarżonemu wyrokowi:

1. naruszenie prawa materialnego:

a/ art. 13 ust. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. EU L 200 z dnia 7 czerwca 2004, s. 1; dalej

rozporządzenie podstawowe) w związku z art. 16 ust. 2 i 4 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.U. EU L 284 z 30 października 2009, s. 1; dalej rozporządzenie wykonawcze), przez jego niezastosowanie, co skutkowało uznaniem przez Sąd drugiej instancji, że wnioskodawca od 1 lipca 2015 r. podlega ustawodawstwu polskiemu w zakresie ubezpieczeń społecznych, mimo wykonywania pracy najemnej na terenie Słowacji oraz prowadzenia działalności na własny rachunek na terenie Polski oraz obowiązywania normy kolizyjnej w tym zakresie wskazującej na pierwszeństwo ustawodawstwa państwa miejsca wykonywania pracy najemnej;

b/ art. 14 ust. 5 lit. b rozporządzenia wykonawczego w związku art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego, przez jego bezpodstawne zastosowanie, mimo że Sąd nie miał kompetencji do oceny charakteru pracy wnioskodawcy na terenie Słowacji.

Skarżący powołał się także na naruszenie prawa procesowego, mającego istotny wpływ na wynik sprawy, tj.: a/ art. 233 § 1 k.p.c., przez niedokonanie przez Sąd drugiej instancji wszechstronnej analizy całego materiału dowodowego zgromadzonego w przedmiotowej sprawie, w szczególności przez pominięcie niezachowania wymaganego trybu przez organ rentowy w celu wyjaśnienia wątpliwości co do marginalnego charakteru pracy wykonywanej przez wnioskodawcę, a także kwestii niezwrócenia się do odpowiedniego organu słowackiego o podjęcie stosownych działań, i mimo niewyjaśnienia tychże kwestii, uznanie przez Sąd drugiej instancji, że wyrok Sądu pierwszej instancji i poprzedzająca go decyzja organu rentowego z dnia 5 lipca 2016 r. wydana została w granicach prawa; b/ art. 378 § 1 k.p.c. w związku z art. 379 pkt 5 i art. 477¹¹ § 2 k.p.c. polegające na nieuwzględnieniu przez Sąd drugiej instancji nieważności postępowania wywołanej pozbawieniem możliwości obrony przez pracodawcę słowackiego swoich praw - jako zainteresowanego w sprawie.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na jej oczywistą zasadność oraz nieważność postępowania.

W uzasadnieniu wniosku wskazano, że zebrany w sprawie materiał dowodowy potwierdził, że organ rentowy nie przeprowadził w sposób prawidłowy postępowania wyjaśniającego z instytucją słowacką w zakresie, który pozwoliłby ustalić istotne dla sprawy okoliczności, tj. marginalny charakter pracy najemnej i ustalenie faktycznego wykonywania pracy na terenie Słowacji. Brak jest jakichkolwiek dowodów świadczących, że organ rentowy przeprowadził postępowanie wyjaśniające z instytucją słowacką w zakresie ustalenia marginalnego charakteru wykonywanej tam pracy, wymiaru czasu pracy, ważności przedłożonych przez ubezpieczonego dokumentów potwierdzających rzeczywiste wykonywanie pracy oraz zgłoszenie do słowackiego ubezpieczenia społecznego. W ocenie skarżącego, znamienne jest, że Sąd drugiej instancji, wydając zaskarżone rozstrzygnięcie, w istocie oparł się wyłącznie na tym, że instytucja słowacka nie wniosła sprzeciwu do tymczasowego ustalenia ustawodawstwa. Skarżący podkreślił, że Sąd nie miał kompetencji do oceny, czy praca wnioskodawcy miała charakter marginalny.

Skarżący podniósł także, że doszło do nieważności postępowania przez pominięcie w postępowaniu sądowym słowackiego pracodawcy jako zainteresowanego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wstępnie należy przypomnieć, że Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem powszechnym zwykłej, trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna (podobnie jak uprzednio kasacja) nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej, jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., tj. wówczas, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne bądź istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, czy też zachodzi nieważność postępowania lub gdy skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Dokonując oceny wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w pierwszej kolejności wypada zauważyć, że wbrew stawianej przez autora skargi tezie, w sprawie nie doszło do naruszenia przepisów prawa, które mogłoby powodować nieważność postępowania, przy czym zaznaczyć należy, że gdyby tak było, to nieważność ta rozciągałaby się również na postępowanie przed Sądem drugiej instancji.

Zgodnie z utrwalonym już stanowiskiem judykatury, zainteresowanym w rozumieniu art. 477¹¹ § 2 k.p.c. jest podmiot, którego praw i obowiązków bezpośrednio może dotyczyć wynik toczącej się sprawy. Nie chodzi więc o zainteresowanie w sensie potocznym ani o automatyczne przypisywanie tego przymiotu drugiej stronie kwestionowanej umowy. W myśl zasady terytorialności, w powołanym przepisie chodzi o prawa i obowiązki wynikające z polskiego systemu ubezpieczeń społecznych (por. art. 6 ust. 1 *in principio* ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych; jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 266 ze zm.), stąd nie ma on zastosowania do praw i obowiązków wynikających z porządków prawnych innych krajów członkowskich Unii Europejskiej, o których rozstrzygają odpowiednie organy tych krajów według obowiązującego w nich prawa. Pracodawca zagraniczny i zatrudniający ubezpieczonego za granicą nie jest zatem zainteresowanym w sprawie z odwołania tego ubezpieczonego przeciwko organowi rentowemu o ustalenie właściwego ustawodawstwa, a wynik takiej sprawy nie dotyczy bezpośrednio praw i obowiązków zagranicznego pracodawcy (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 lipca 2016 r., II UK 297/15, LEX nr 2120892; z dnia 25 listopada 2016 r., I UK 370/15, LEX nr 2166375 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2016 r., I UZ 14/16, LEX nr 2153430; z dnia 6 września 2016 r., I UZ 13/16, LEX nr 2139243; z dnia 21 listopada 2016 r., II UK 734/15 i II UK 735/15, niepublikowane i z dnia 12 kwietnia 2017 r., I UK 260/16, niepublikowane). Niewezwanie zagranicznego pracodawcy do udziału w sprawie o ustalenie właściwego ustawodawstwa w charakterze zainteresowanego nie może być zatem rozważane jako pozbawienie tego pracodawcy możliwości obrony swoich praw, świadczące o nieważności postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c.

Odnosząc się do kwestii oczywistej zasadności skargi, trzeba przypomnieć, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego przesłanka ta wynika zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Nie chodzi zatem o takie naruszenie prawa, które może stanowić podstawę skargi w rozumieniu art. 398⁴ k.p.c., lecz o naruszenie kwalifikowane (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20 poz. 494; z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437; z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616). W konsekwencji uzasadnienie oczywistej zasadności skargi kasacyjnej jako przesłanki jej przyjęcia do rozpoznania wymaga wskazania przepisów prawa i wykazania kwalifikowanej postaci ich naruszenia zaskarżonym orzeczeniem za pomocą stosownego wyводу jurydycznego.

W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że o ile instytucja właściwa miejsca zamieszkania wnioskodawcy nie ma uprawnienia do oceny ważności stosunku prawnego stanowiącego tytuł ubezpieczenia społecznego w innym państwie członkowskim (por. wyroki: z 11 września 2014 r., II UK 587/13, OSNP 2016 nr 1, poz. 13; z 6 czerwca 2013 r., II UK 333/12, OSNP 2014 nr 3, poz. 47; z 21 stycznia 2016 r., III UK 61/15, LEX nr 1977828; uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2010 r., II UZP 2/10, OSNP 2010 nr 17-18, poz. 216), ma jednak kompetencję do oceny marginalnego charakteru pracy najemnej w rozumieniu art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 6 września 2016 r., I UZ 13/16, LEX nr 2139243 oraz z dnia 16 listopada 2016 r., I UZ 34/16, LEX nr 2180091; z dnia 12 kwietnia 2018 r., I UK 252/17, LEX nr 2533238; z dnia 10 kwietnia 2018 r., II UK 270/17, LEX nr 2515707). Oznacza to, że polski organ rentowy jest uprawniony do wydania decyzji o charakterze tymczasowym (art. 16 ust. 2 rozporządzenia wykonawczego) w wyniku własnej oceny o marginalnym charakterze pracy najemnej w innym państwie członkowskim a stosowanie art. 16 rozporządzenia wykonawczego

(które zostało zastrzeżone w art. 14 ust. 5b rozporządzenia wykonawczego) wymaga w tym wypadku poinformowania instytucji państwa członkowskiego miejsca wykonywania pracy najemnej o tymczasowym określeniu mającego zastosowanie ustawodawstwa (art. 16 ust. 2). Niewniesienie zastrzeżeń (art. 16 ust. 3 *in fine*) oznacza zaakceptowanie stanowiska wyrażonego w decyzji tymczasowej, co z kolei powoduje, że tymczasowe określenie mającego zastosowanie ustawodawstwa, staje się ostateczne.

Należy także zauważyć, że potrzeba komunikacji (współpracy) między instytucjami ubezpieczeniowymi zachodzi dopiero wówczas, gdy wystąpi „brak pewności co do określenia mającego zastosowanie ustawodawstwa”, a między zainteresowanymi instytucjami dojdzie do „rozbieżności opinii”. Rozporządzenie wykonawcze stanowi, że w takim wypadku „podmioty te starają się dojść do porozumienia”, a ustawodawstwo mające zastosowanie do zainteresowanego jest określone na mocy wspólnego porozumienia” (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 kwietnia 2018 r., II UK 277/17, LEX nr 2490632). Rację ma więc Sąd drugiej instancji, że najistotniejsze znaczenie ma to, że instytucja słowacka nie wniosła sprzeciwu do tymczasowego ustalenia ustawodawstwa. Jak bowiem wyjaśniono w wyroku Sądu Najwyższego dnia 4 kwietnia 2017 r., II UK 248/16, LEX nr 2306376) z punktu widzenia rozporządzenia wykonawczego decydujące znaczenie dla ustalenia ustawodawstwa właściwego ma wspólne porozumienie, gdyż przepisy art. 13 ust. 2 i 3 rozporządzenia podstawowego mają na celu wyeliminowanie podwójnego (lub wielokrotnego) ubezpieczenia w różnych państwach członkowskich (ewentualnie uniknięcia sytuacji, w której dana osoba nie będzie podlegała żadnemu ustawodawstwu), a nie ustalenie ubezpieczenia korzystnego dla zainteresowanego (ze względu na wysokość składek). Zatem z punktu widzenia ustalenia ustawodawstwa w trybie przepisów rozporządzenia wykonawczego istotne jest, aby w jego wyniku zainteresowany został objęty ubezpieczeniem w jednym państwie członkowskim. Wprawdzie odbywa się to z uwzględnieniem przepisów rozporządzenia podstawowego zawierającego normy kolizyjne, ale nie oznacza to, że zainteresowany może w oparciu o nie kwestionować przed organem jednego państwa członkowskiego (miejsca zamieszkania) wspólne porozumienie, a właściwie weryfikować stanowisko zajęte

przez drugie państwo członkowskie (miejsca wykonywania pracy najemnej), żądając ustalenia ustawodawstwa miejsca wykonywania pracy najemnej.

Jeśli zatem w niniejszej sprawie nie doszło do „podwójnego” objęcia ubezpieczeniem społecznym (w Polsce i na Słowacji), ale do objęcia polskim ustawodawstwem, na skutek zgodnego stanowiska obu instytucji ubezpieczeniowych, skarga nie jest oczywiście uzasadniona ani w zakresie podstawy kasacyjnej opartej na naruszeniu art. 13 ust. 3 rozporządzenia podstawowego w związku z art. 16 ust. 2 i 4 rozporządzenia wykonawczego bazującej na nieprzeprowadzeniu przez organ rentowy postępowania wyjaśniającego z udziałem słowackiej instytucji ubezpieczeniowej, ani w zakresie art. 14 ust. 5 lit. b rozporządzenia wykonawczego.

Z tych powodów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzeczono jak w sentencji.